

Rodinná anamnéza

Nedávno jsem se v Literárních novinách dočetl, že první věta vlastně prodává celou knihu. A hned tam taky byly první věty různých slavných publikací. Nemusí to být vždycky nějaká bomba. Jedna z nejslavnějších knih začíná třeba suchým konstatováním: „Tak nám zabili Ferdinanda.“ Geniální je začátek Tolstého Anny Kareniny: „Všechny šťastné rodiny jsou si podobny, každá nešťastná rodina je nešťastná po svém.“

Správně! Už nemusím přemýšlet čím čtenáře nalákat. Má se zkrátka začínat rodinou. Anamnéza znamená česky rozpomínání. A každá lékařská dokumentace začíná vždycky rozpomínáním rodinným. Vyplatí se jistě pátrat po všech nemocech, na co zemřeli rodiče a prarodiče, popřípadě jak jsou na tom se zdravím sourozenci. Ovšem takové čtení není zase až tak velká zábava. Vzpomínám si, že když jsme už jako studenti nenarazili v pacientově rodině na žádné zvláštní onemocnění, psávali jsme do této rubriky slovo „bezvýznamná“. Dnes vidím, že to byla chyba. V životě předků a sourozenců jistě nic bezvýznamného není. Dokonce i takové úmrtí sešlostí věkem může mít na posouzení zdravotního stavu potomka určitý vliv. Ostatně sešlost věkem je nepochybně ideální příčinou smrti. Znamená to, že naše tělo odchází do hrobu rovnoměrně zhuntované. Že žádný orgán nepředbíhá, nic nevynechává, stárneme symetricky. Krematorium pak představuje už jenom jakési automobilové vrakoviště, kde už nikdo nenajde jedinou použitelnou součástku. Kéž by se mi podařilo umřít tímto způsobem! Asi to nepůjde, protože už dnes některé orgány „předbíhají“, hlavně klouby.

Bohužel se u většiny lidí najde v těle vždycky nějaký orgán, který se porouchá s předstihem. Utěšuji se tím, že havarijní pohybový aparát jistě není největší tragédií. I na invalidním vozíku se dá ještě vyprodukovat přinejmenším nějaká myšlenka. Ostatně můj bývalý šéf profesor Presl kdy si tvrdil, že tělesné svalstvo používá jenom k přenášení svého mozku z místa na místo.

Jak vidím, začal jsem pěkně morbidně. Jenže ono to vlastně mému pokročilejšímu věku (71) tak trochu přísluší. Když se občas sejdeme s bývalými spolužáky, hovoříme v poslední době převážně o nemocech. Končí to pak většinou seznamem těch, kteří už to mají za sebou, což mne opět přivádí k myšlence rodinné anamnézy. Ta tedy v mém případě rozhodně není bez různých zajímavostí. Naopak. Moji předkové byli často lidé neobyčejní a pozoruhodní. Týká se to především mého dědečka z tatínkovy strany.

Můj dědeček MUDr. Karel Uzel se už před mnoha lety rozhodl sepisovat své paměti. V té době již překročil sedmdesátku, byl tedy tak starý jako dnes já. A zatímco já už jsem medicínu pověsil na hřebík, dědeček i v tomto pokročilém věku stále ještě ordinoval ve svém domě v Mělníku. Jako typický rodinný lékař si zařídil ordinační hodiny jenom dopoledne. Na spisovatelství měl tedy dostatek času odpoledne a večer.

Myslím, že jsme ho k amatérské literární tvorbě tak trochu inspirovali společně s mým bratrancem Karlem. Už na sklonku druhé světové války jsme totiž oba – tehdy chlapci

věku předškolního – považovali za vrchol blaha, když jsme mohli večer společně s dědečkem zalehnout na široké kanape a v přítomnosti naslouchat jeho příhodám z dětství. Dědeček vyprávěl o prázdninách ve Svěpravicích, což je dnes součást Prahy-Horních Počernic. Pobýval tam u svého strýčka kováře. Dozvěděli jsme se o vykopávání čmeláků v lese a plavení prasat v rybníce. Slyšeli jsme také různé příhody z Prahy-Karlína, kde měl jeho otec, můj pradědeček, truhlářskou živnost. Na prázdninový pobyt do Svěpravic jezdívali koňským povozem, což pro dědečka nesporně představovalo každoroční atrakci.

Kromě studijních zážitků z lékařské fakulty na přelomu devatenáctého a dvacátého století (dědeček promoval na Karlově-Ferdinandově pražské univerzitě v roce 1902) jsme vyslechli také zajímavosti o léčitelských praktikách domovnice Hostašky a mnoho dalších dobrodružství. Často jsme nutili dědečka k opakování, takže všechny příhody doznaly desítek válečných repríz.

K onomu vyprávění pak neodmyslitelně patřila zvláštní vůně, která z našeho dědečka vycházela a jejímiž hlavními součástmi byla dezinfekce z jeho lékařské ordinace a kouř z doutníků, které si dokonce i v hubených válečných protektorátních letech občas dopřával. Tento neopakovatelný odér byl ještě doplněn terpentýnem z olejových barev používaných jeho ženou. Naše babička Milča byla totiž malířkou a veškeré tyto hovory se odehrávaly v přízemním pokoji dědečkovy vily, honosně zvaném ateliér.

Jenom občas se do těchto vzpomínek mísí náhlý úprk do sklepa zařízeného jako protiletický kryt. Na sklonku války i v Mělníku troubily sirény na poplach a my kluci jsme nechápali, čeho se to ti dospělí tolik bojí. Ve sklepech jsme to měli celkem pěkně zařízeno. Byly tam přestěhovány náhradní postele, kryt byl vyzdoben perskými koberci; k vysoké estetické úrovni tohoto válečného útulku přispěly dokonce i některé starožitnosti z dědečkovy nepřeborné sbírky. S dětskou naivitou jsme se s bratrancem Karlíčkem na ty letecké poplachy skoro těšili.

Dědečkovy paměti začínají kuriózním sdělením, že vlastně nezná přesný den svého narození. Jeho maminka prý měla ve svých modlitebních knížkách na poslední stránce data narození všech dětí a o dědečkovi měla napsáno, že se narodil 4. června 1877. To však platilo jenom do maturity. Tehdy totiž museli studenti oktávy pražského Gymnázia v Truhlářské ulici donést třídnímu profesorovi křestní list. Dědeček se prý smál na celé kolo, když profesor dr. Čáda před celou třídou spustil, že jsou ve třídě žáci, kteří chtějí dělat maturitu a nevědí, kdy se narodili. „Uzle, nesmějte se, to jste vy. Celých osm roků jsme vám psali na vysvědčení datum narození 4. června 1877, a zatím na křestním listě máte datum 4. května. Protože křestní list je úřední listina, bude pro vás napříště už vždycky platit 4. květen.“ Dědečkova námitka s maminčinou modlitební knížkou byla pro pana profesora směšná, i když oba jeho rodiče tvrdili, že se farář v matričním záznamu prostě spletl.